market square paving in good condition in Test Pit 12; modern paving in Test Pits 15 and 20; fragments of earlier paving, likely dating to the 18th century, in Test Pits 6 and 13; fragments of 19th-century stone wall foundations in Test Pits 12 and 17; contemporary burnt wooden flooring in Test Pit 19; and a foundation fragment, possibly from the 19th-century Švenčionys Old (Craftsmen) Synagogue in Test Pit 16 (Fig. 7).

The investigation catalogued 1200 finds, 101 special finds dating to the 15th–20th centuries, and 683 items of osteological material, i.e., animal bone fragments. The finds include 21 17th–18th-century coins (Fig. 8:2); unglazed and green glazed panel (*Blattkacheln*) and cornice (*Gesimskacheln*) stove tiles with a repeating design, the North Star (Fig. 9) that date to the 17th century, and with dots, a fish (Fig. 10), and geometric and floral compositions that date to the 17th–18th centuries; very abundant sherds of unglazed black household pottery vessels, and in the 16th–17th-century cultural layers, pots and jars decorated with a wavy line (Fig. 11), bowls (Fig. 12), and small pitchers (Fig. 13). Earthenware pipe bowls (Fig. 14), lead musket balls, commercial seals, buttons, and fittings were also found.

TELŠIAI

Jurgis Sadauskas, Kiprijonas Ivinskis

Respublikos ir Kęstučio gatvių sankirta

2019–2021 m. Telšiuose vyko Respublikos gatvės ir ją kertančių gatvių bei Turgaus aikštės dalies rekonstrukcija. 2020–2021 m. prieš grunto judinimo darbus žvalgomuosius tyrimus atliko S. Sprindys (p. 405–407). Šių tyrimų metu nustatyta, jog didžiojoje rekonstrukcijos darbų zonos dalyje glūdi XIX–XX a. datuojami kultūriniai sluoksniai. Archeologinis sluoksnis, datuojamas XVII–XVIII a., aptiktas Respublikos ir Kęstučio gatvių sankirtoje. Šioje vietoje, prieš tiesiant naujus inžinerinius tinklus, 2021 m. atlikti detalieji tyrimai (1 pav.). Respublikos bei Kęstučio gatvių sankirtos apylinkėse archeologiniai tyrimai vykdyti 1992, 1996, 1998, 2001, 2002, 2010 ir 2018 m.: 1992 m. tyrinėjo J. Stankus (*LIIR*, f. 1, b. 1979), 1996 m. – L. Valatkienė (*ATL 1996 ir 1997 metais*, 1998, p. 424–426), 1998 m. – B. Dakanis (*ATL 1998 ir 1999 metais*, 2000, p. 420–422), 2001 m. – D. Karalienė (*ATL 2001 metais*, 2002, p. 186–188), 2002 m. – L. Valatkienė (*LIIR*, f. 1, b. 3983), 2010 m. – B. Lisauskaitė (*ATL 2010 metais*, 2011, p. 389–392), 2018 m. – J. Sadauskas (*ATL 2018 metais*, 2019, p. 649). Daugumoje vietų tirti XIX–XX a. kultūriniai sluoksniai, tačiau 2001 m. tyrimų metu aptiktas 1,6–1,7 m storio XVII–XX a. kultūrinis sluoksnis, kuriame rasta puodų fragmentų, stiklinių butelių šukių ir keletas koklių fragmentų (*ATL 2001 metais*, 2002, p. 186–188).

2021 m. detaliųjų tyrimų metu Respublikos bei Kęstučio gatvių sankirtoje iki įžemio ištirtos 4 skirtingo dydžio perkasos, 77 m^2 plotas, fiksuotas 0,5–1,8 m storio XVII–XXI a. datuojamas kultūrinis sluoksnis. Perkasose 1, 2 nuo 1,2–1,3 m gylio aptiktas iki 50 cm (storėja Š kryptimi) archeologiškai vertingas XVII–XVIII a. kultūrinis sluoksnis – juosvas molingas gruntas su smulkiais akmenukais bei to laikotarpio radiniais. Įžemis – rusvas ar pilkšvas molis pasiektas 0,7–1,8 m gylyje. Perkasose 3, 4 fiksuoti tik XIX–XX a. datuojami horizontai. Įžemis – molis – pasiektas 0,5–1,8 m gylyje. Manoma, jog Š tyrimų zonoje archeologinis sluoksnis galėjo būti nukastas 1963–1964 m. nulyginant čia buvusią kalvelę (2 pav.). Dėl šios priežasties

čia įžemis pasiekiamas iš karto arba beveik iš karto po paviršiaus dangomis. Perkasoje 2, XIX a. kultūriniame sluoksnyje, aptikta medinė konstrukcija, kurią sudaro šalia vienas kito suguldytų 11 rąstų eilė (3 pav.). Konstrukcija apie 2 m pločio, tęsiasi už PV bei ŠR perkasos ribos. 10–20 cm storio nužievinti rąstai orientuoti lygiagrečiai su Respublikos gatve – ŠV–PR kryptimi. Konstrukcija siejama su XIX a. medgrinda, skirta telšiškiams sausai pereiti per drėgnas vietas. Dalis konstrukcijos perduota ŽMA, kur šiuo metu yra konservuojami.

2021 m. tirtas slėnis tarp Insulos ir Vilniaus kalvų. Yra žinoma, jog šioje vietoje tekėjo Telšės upelis. Ir nors jis ilgainiui buvo užpiltas, ši Telšių vieta dėl drėgno grunto neurbanizuota iki pat XIX a. Archeologinių tyrimų duomenys rodo, jog vien XIX a., aptariamą Telšių vietą ruošiant urbanizacijai, supiltas iki 1,2 m storio grunto sluoksnis. Sąlyginai plonas bei neintensyvus XVII–XVIII a. archeologinis sluoksnis taip pat indikuoja, jog jis galbūt susiformavo ne vykdant ūkinę veiklą, o aukštinant drėgnos vietos reljefą atvežtiniu gruntu.

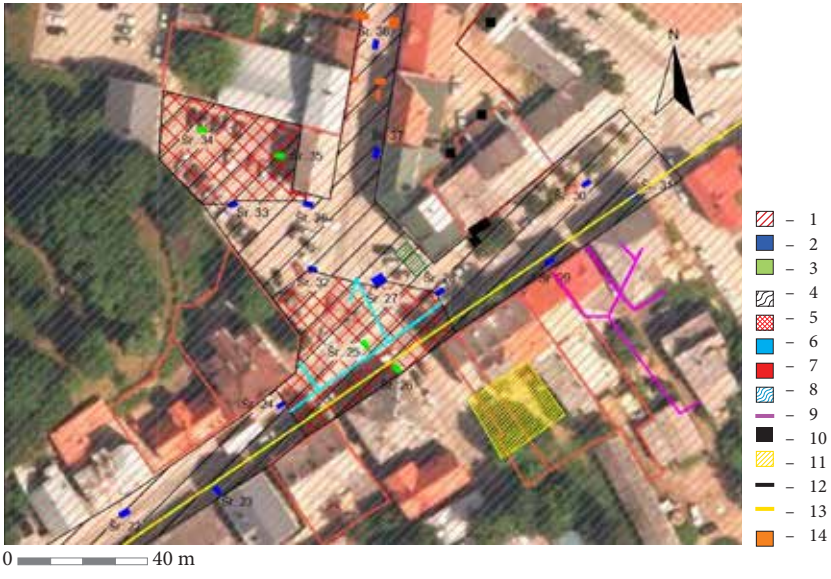

1 pav. Archeologinių tyrimų situacinis planas: 1 – saugoma teritorija; 2 – 2020 m. šurfai (XIX–XX a.); 3 – 2020 m. šurfai (XVII–XVIII a.); 4 – rekonstruojama gatvės dalis; 5 – XVII–XVIII a. sluoksnio paplitimas; 6 – detaliųjų tyrimų vieta V vandentiekio trasa; 7 – detaliųjų tyrimų vieta – lietaus nuotekų trasa, 8 – 1992 m. tyrimai (J. Stankus), 9 – 1996 m. tyrimai (L. Valatkienė); 10 – 1998 m. tyrimai (B. Dakanis); 11 – 2001 m. tyrimai (D. Karalienė); 12 – 2002 m. tyrimai (L. Valatkienė); 13 – 2010 m. tyrimai (B. Lisauskaitė); 14 – 2018 m. tyrimai (J. Sadauskas). J. Sadausko brėž.

Fig. 1. Situation plan of the archaeological investigation: 1 – protected area; 2 – 2020 test pits (19th–20th centuries); 3 – 2020 test pits (17th–18th centuries); 4 – the part of the street to be renovated; 5 – the incidence of the 17th–18th-century layer; 6 – the planned excavation site – water main route; 7 – the planned excavation site – rainwater sewer route, 8 – 1992 investigation (Stankus), 9 – 1996 investigation (Valatkienė); 10 – 1998 investigation (Dakanis); 11 – 2001 investigation (Karalienė); 12 – 2002 investigation (Valatkienė); 13 – 2010 investigation (Lisauskaitė); 14 – 2018 investigation (Sadauskas).

2 pav. 2021 m. tyrimų vietos vaizdas iš Š 1963–1964 m. (Telšių rajono savivaldybės archyvas).

Fig. 2. 1963–1964 photograph of the 2021 investigation site, as seen from the N.

3 pav. Perkasoje 2 aptikta XIX a. medgrindos konstrukcija. S. Sprindžio nuotr.

Fig. 3. The 19th-century bog road fragment in Trench 2.

0 3 cm

4 pav. Perkasoje 2 aptiktas XVII–XVIII a. puodyninio koklio fragmentas. R. Sprindžio nuotr.

Fig. 4. The 17th–18th-century 'pot-shaped' stove tile (Topfkachel) fragment from Trench 2.

0 2 cm

5 pav. Perkasoje 4 aptikta 1859 m. Rusijos imperijos Aleksandro II 1 kapeika. R. Sprindžio nuotr.

Fig. 5. The 1859 Russian Empire Alexander II kopeck from Trench 4.

Surinkti ir inventorinti 43 archeologiškai vertingi radiniai, datuojami XVII–XIX a. (24 vienetai perkasoje 1, 4 vienetai perkasoje 2 ir 15 vienetų perkasoje 4), kurių absoliučią daugumą sudaro buitinės bei statybinės keramikos fragmentai (4 pav.). Tarp radinių išsiskyrė perkasoje 4 rasta Rusijos imperijos 1859 m. moneta – Aleksandro I 1 kapeika (5 pav.). Radiniai perduoti ŽMA.

Zooarcheologinių tyrimų metu (atliko dr. G. Piličiauskienė ir V. Micelicaitė) ištirti 36 kaulų ir dantų fragmentai. Daugiausia aptikta galvijo skeleto liekanų, taip pat pasitaikė avies ar ožkos kaulų fragmentų, kiaulės žandikaulis bei vieno paukščio kaulai. Kaulai saugomi VU BTC.

The Intersection of Respublikos and Kęstučio Streets

The 2021 excavation (a 77 m^2 area and 4 various-sized trenches) (Fig. 1) at the intersection of Respublikos and Kęstučio Streets in Telšiai (Fig. 2) revealed a 0.5–1.8 m thick, 17th–21st-century cultural layer and a 17th–18th-century archaeological layer up to 50 cm thick in Trenches 1–2. Sterile soil, i.e., clay, was

reached at a depth of 0.5 – 1.8 m. The remains of a 19th-century bog road (Fig. 3) were discovered, 43 17th–19th-century finds were catalogued (Figs. 4–5), and 36 zooarchaeological fragments, mainly bovine, were analysed.

Simonas Sprindys,
Kiprijonas Ivinskis

Respublikos gatvė ir Turgaus aikštė

2020–2021 m. Telšiuose vykdyta Respublikos bei ją kertančių Birutės, Iždinės, Kęstučio, Mažosios Kalno, Sinagogos ir Žemaitės gatvių bei Turgaus aikštės dalių rekonstrukcija. Ši vieta patenka į Telšių senojo miesto vietos (UK 16426) ir Telšių senamiesčio (UK 17133) teritorijas. Respublikos gatvę bei Turgaus aikštės aplinką archeologai tyrinėjo ne kartą, 1991 m. – A. Merkevičius (*ATL 1992 ir 1993 metais,* 1994, p. 40–42); 1992, 1993 m. – J. Stankus (*LIIR,* f. 1, b. 1979; 2296); 1992, 1996, 2002, 2003 m. – L. Valatkienė (*LIIR,* f. 1, b. 2296; *ATL 1996 ir 1997 metais,* 1998, p. 424–426; *ATL 2002 metais,* 2005, p. 195–198*; ATL 2003 metais,* 2005, p. 236–237); 1993 m. – L. Martinavičienė (*KPC PB,* f. 9, ap. 1, 150); 1993, 1994, 1996, 1997, 2001, 2002, 2003 m. – D. Karalienė (*KPC PB,* f. 9, ap. 1, 139; 149; *LIIR,* f. 1, b. 2680; *ATL 1994 ir 1995 metais,* 1996, p. 251–254; *ATL 2001 metais,* 2002, p. 186–188; *ATL 2002 metais,* 2005, p. 195–198; *ATL 2003 metais,* 2005, p. 236–237); 1997, 1999 m. – L. Kvizikevičius (*KPC PB*, f. 39, ap. 1, b. 140; 607); 1998 m. – B. Dakanis (*ATL 1998 ir 1999 metais,* 2002, p. 420–422); 2004 m. – L. Girlevičius, V. Ostašenkovienė (*ATL 2004 metais,* 2006, p. 206–208); 2005 m. – A. Puškorius (*ATL 2005 metais,* 2006, p. 303–304); 2010–2011 m. – B. Lisauskaitė (*ATL 2010 metais,* 2011, p. 389–392*; KPC PB,* f. 39, ap. 1, b. 2288); 2013 m. – A. Šapaitė (*ATL 2013 metais,* 2014, p. 512); 2015 m. – A. Milius (*LIIR,* f. 1, b. 7844); 2016 m. – D. Zubrickas (*ATL 2016 metais,* 2017, p. 717); 2020 m. – J. Sadauskas (*LIIR*, f. 1, b. 9759). Ankstesnių tyrimų metu daugumoje vietų tirti XIX–XX a. kultūriniai sluoksniai. Daugiau informacijos suteikė D. Karalienės 2001 m. tyrimai Respublikos g. 11 pastato aplinkoje – aptiktas 1,4 m storio XVII–XX a. kultūrinis sluoksnis (*ATL 2001 metais*, 2002, p. 186–188). 1994 m. D. Karalienei tiriant Turgaus aikštės 22 sklypą, nuo 50 cm gylio fiksuotas XIV–XVI a. kultūrinis sluoksnis su gausiais buitinės keramikos radiniais (*ATL 1994 ir 1995 metais, 1996*, p. 251–254). 2003 m. L. Valatkienė kartu su D. Karaliene tyrė Turgaus aikštės 23 sklypą (dabar S. Daukanto g. 1A), kuriame aptiktas XVII a. datuojamas archeologinis sluoksnis (*ATL 2003 metais,* 2005, p. 236–237).

2020–2021 m. žvalgomųjų tyrimų metu ištirti 56 įvairaus dydžio šurfai (1–56), bendras 136,1 m^2 plotas. Nustatyta, jog tyrimų vietoje susiformavęs 0,4–3,6 m storio XVII–XX a. kultūrinis sluoksnis. Storiausias sluoksnis fiksuotas tyrimų V dalyje, ties Birutės gatve, kur, manoma, tekėjo XIX a. užpiltas Telšės upelis. Ploniausias sluoksnis – ties Kęstučio ir Respublikos gatvių sankirta. Iš istorinių duomenų žinoma, jog XX a. II pusėje nulyginta čia buvusi kalva. Nesuardyti archeologiškai vertingi XVII–XVIII a. kultūriniai horizontai išlikę Respublikos ir Kęstučio gatvių sankirtoje (šurfai 25–26) 1,2–1,6 m gylyje, Kęstučio g. 1B automobilių stovėjimo aikštelėje (šurfai 34–35) 0,5–1,2 m gylyje bei Turgaus aikštės centrinėje – R dalyse (šurfai 52, 53, 56) 0,8–2 m gylyje. Taip pat atidengtos pavienės XIX–XX a. statinių liekanos šurfuose 20, 26, 27, kurios užfiksuotos bei išsaugotos *in situ* (1 pav.). Likusiuose šurfuose fiksuoti XIX–XX a. datuo-